

INVENTATORUL VIITORULUI

Editura ACT și Politon
Str. Înclinată, nr. 129, Sector 5, București, România, C.P. 050202.
Tel: 0723 150 590, e-mail: office@actspoliton.ro
www.actspoliton.ro

This edition published by arrangement with the
Robbins Office, Inc. International Rights Management: Greene & Heaton

INVENTOR OF THE FUTURE

Copyright © 2022 by Alec Nevala-Lee

All rights reserved

© 2023 Editura ACT și Politon pentru prezenta ediție românească

Traducător: **Alexandra Țabără**

Redactor: **Ines Simionescu**

Editor: **Maria Nicula**

Tehnoredactor: **Teodora Vlădescu**

Coperta: **Alexandra Ilie**

Copyright Manager: **Andrei Popa**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEVALA-LEE, ALEC

Inventatorul viitorului / Alec Nevala-Lee; trad.: Alexandra Țabără. - București: ACT și Politon, 2023

ISBN 978-630-303-202-3

I. Țabără, Alexandra (trad.)

821.111

AVERTISMENT: Distribuirea, copierea sau piratarea în orice fel a acestei cărți nu este pedepsită numai prin lege, dar contravine și tuturor normelor și principiilor etice și sănătoase pe care un astfel de titlu le promovează. Ce fel de efect va avea energia pe care vreți să o transmiteți mai departe, dacă aceasta vine prin furt, ilegalitate și lipsă de respect față de autor și față de toți cei care au contribuit la crearea acestei cărți, astfel ca ea să ajungă la dumneavoastră? Împărtășiți cu ceilalți informațiile importante, valorile și lecțiile pe care le-ați aflat din acest material, într-un mod corect și responsabil.

ALEC NEVALA-LEE

INVENTATORUL VIITORULUI

*Viata vizionară a lui
Buckminster Fuller*

Traducere din limba engleză
de **Alexandra Țabără**

ap!
act și politon

Pentru părinții mei

CUPRINS

PROLOG. Omul geodezic	9
PARTEA ÎNTÂI: ORIGINI (1895-1927)	33
Unu. New England (1895-1915)	35
Doi: În dragoste și în război (1915-1922)	75
Trei: Stockade (1922-1927)	113
PARTEA A DOUA. EPOCA DYMAXION (1927-1947)	143
Patru: A patra dimensiune (1927-1933)	145
Cinci: Aerodinamică (1933-1942)	195
Șase: Mașina locuință (1942-1947)	257
PARTEA A TREIA. CERCURI MARI (1947-1967)	305
Șapte: Geodezie (1947-1953)	307
Opt: Tensiune continuă (1953-1959)	369
Nouă: Arhitectură invizibilă (1960-1967)	425
PARTEA A PATRA. JOCUL MONDIAL (1967-1983)	477
Zece: Întreg pământul (1967-1973)	479
Unsprezece: Sinergie (1973-1977)	531
Doisprezece: Echilibru (1977-1983)	573
Epilog	619

Muḩumiri	655
Note	659
Bibliografie	817
Despre autor	833

*Să clădesc din muzici line
În văzduh acel altar
Însorit, cu bolți de sloi!
Cei ce-acestea vede-le-ar
Ar striga toți: Înapoi!
Ochi vâlvoare, păr vâlvoi!
În triplu cerc să fie-nchis!
Și cum de el să nu te sperii?
Căci a sorbit lamura mierii
Și laptele din paradis.**

— Samuel Taylor Coleridge,
„Kubla Khan: sau Viziunea unui vis”

* Apărută în volumul *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, vol. II, Leon Levițchi și Tudor Dorin (editori), în traducerea lui Tudor Dorin și publicată la Editura Minerva, București, 1981. (n. trad.)

PROLOG

Omul geodezic

Pașii pe care îi face un om din ziua nașterii și până în ziua morții trasează în timp o figură geometrică de neconceput. Minte Divină intuește însă imediat această formă, la fel cum oamenii înțeleg ce este un triunghi.

— **JORGE LUIS BORGES**

Pe 24 octombrie 1980, un bărbat pe nume Taylor Barcroft a plecat cu mașina la San Francisco. S-a dus acolo pentru a-l vedea pe Buckminster Fuller, designer și arhitect futurist, care ținea un discurs la o conferință despre bunăstare. După eveniment, însoțit de Fuller și de un cameraman, Barcroft s-a îndreptat spre sud, în Cupertino, unde a parcat în fața unei clădiri de pe Bandley Drive. Barcroft venise fără programare, iar întregul său plan depindea de încrederea în el însuși pe care o avea în acel moment. Lăsându-l pe Fuller în mașină, a intrat și i s-a adresat recepționarului:

— A venit Bucky Fuller să-l vadă pe Steve Jobs.

Vizita era la risc, dar avea motive să creadă că avea să fie un pariu câștigător. Barcroft, în vârstă de vreo 30 și ceva de ani, absolvent al Universității din Denver, spera să producă o

serie de emisiuni de televiziune prin cablu în cadrul cărora Fuller să intervină cu observațiile sale. Intervenția unuia dintre fondatorii Apple Computer ar fi fost o demonstrație convingătoare a conceptului, dar, în loc să sune în prealabil, Barcroft s-a gândit că ar avea mai mult noroc dacă ar apărea pe neașteptate împreună cu celebrul său invitat. „Știam că Steve era un mare admirator al lui Bucky”, își amintește Barcroft. „Un om ca Steve nu avea cum să nu-l admire pe Bucky. Și am vrut ca Bucky să-l cunoască pe Steve, care urma să-i îndeplinească visul lui Bucky.”

A fost o mișcare riscantă, dar a mers. După ce recepționarul i-a transmis mesajul, prima persoană care a ieșit să-l întâmpine pe Barcroft a fost Mike Markkula, președintele companiei, care a vorbit cu el timp de un minut, în timp ce-l așteptau pe Jobs. Vestea a ajuns și la Daniel Kottke, un tânăr de 26 de ani, blând, dar inteligent, care îl cunoscuse pe Jobs cu aproape zece ani mai devreme, când abia intraseră la Reed College, în Oregon. Devenise un prieten apropiat al lui Jobs, cu care mai târziu a locuit în aceeași casă, devenind și al doisprezecelea angajat oficial al companiei Apple.

Kottke se afla la masa lui de laborator, din zona cu birouri open space și scaune Herman Miller*, când cineva a anunțat că au un vizitator:

— A venit Buckminster Fuller!

* Scaunele Herman Miller reprezintă vârful în design-ul scaunelor de birou. Șezutul și spătarul sunt formate din 1,350 de celule de polipropilenă unite prin bucle elastice. Fiecare celulă este conturată individual, ceea ce îi conferă o flexibilitate variabilă pe întreaga suprafață de contact. Modelului Herman Miller îi este adițional mecanismul patentat Harmonic Tilt, un sistem de înclinare sincron calibrat, care garantează echilibrul, în timp ce conferă siguranță și control permanent. (n. ed.)

S-a ridicat fără să mai stea pe gânduri și s-a grăbit să ajungă în hol, unde a văzut că un grup de oameni se adunaseră afară. Privirea i-a fost atrasă imediat de doi bărbați. Unul era Jobs, în ținuta lui vestimentară obișnuită, o maletă și blugi, iar celălalt era R. Buckminster Fuller, al cărui chip era cunoscut în întreaga lume la vremea respectivă.

Fuller, în vârstă de 85 de ani, era îmbrăcat în costumul de culoare închisă pe care îl purta la toate aparițiile publice și, văzut în carne și oase, era uimitor de scund. Poate că în permisul lui de conducere scria că avea 1,67 m, dar fusese cu vreo cinci centimetri mai scund chiar și în tinerețe, iar odată cu vârsta scăzuse în înălțime. Avea un cap imens, cu părul alb tuns aproape la zero, un aparat auditiv mare și ochelari negri, din plastic, care îi măreau ochii de chihlimbar, lăsând impresia unor lacuri line enorm de adânci.

Alăturându-se oamenilor de afară, Kottke a discutat pe scurt cu Fuller, a cărui activitate o admira încă din liceu. Se aștepta să vorbească mai mult cu Fuller – de obicei, el era cel care le arăta oaspeților sediul –, dar când grupul s-a îndepărtat fără el, și-a dat seama că Jobs îl voia pe Fuller doar pentru el.

Cât despre Barcroft, nu-i venea să creadă ce noroc avea. A ajuns la o masă din sala de conferințe împreună cu Fuller și Jobs, care au schimbat câteva cuvinte în timp ce un cameraman filma întâlnirea. Totuși, când a venit timpul pentru un tur, Barcroft a fost și el lăsat deoparte. Era evident că Jobs nu mai voia pe nimeni altcineva de față, astfel că nimeni nu va ști vreodată ce și-au spus cei doi acolo, la sediul companiei Apple, pe care o despărțeau doar câteva luni de oferta publică inițială.

După aceea, Barcroft l-a dus pe Fuller înapoi la hotel. Barcroft era încântat, dar planul său de a realiza o emisiune prin cablu nu s-a materializat niciodată, iar mai târziu a pierdut și materialul video cu Fuller și Jobs. La rândul său, Fuller nu era convins că viziunea lui de o viață privind accesul la informații avea să fie înfăptuită de computerul personal. „Nu credea așa ceva”, își amintește Barcroft. „Credea că doar mainframe-urile puteau face asta.” Fuller își dedicase cariera prezicerii impactului tehnologiei, dar n-a văzut nimic special la Apple: „Mi-l amintesc spunând că, în opinia lui, computerul e o jucărie”.

*

**

Dacă e să judecăm după nerăbdarea lui de a-l întâlni pe Fuller, întâlnirea lor a lăsat o impresie mai puternică asupra lui Steve Jobs, ceea ce nu l-a surprins deloc pe Daniel Kottke. „La începuturile prieteniei noastre, Steve era interesat de foarte multe lucruri care mă interesau și pe mine”, a spus Kottke. „Printre ele se număra, fără îndoială, și Fuller.” Încă din anii 1960, campusurile universitare își găsiseră un erou neașteptat în Fuller, a cărui reputație se baza pe domul geodezic, o structură emisferică folosită în diferite domenii, de la clădiri industriale la comunități hippie, precum și în studioul de sculptură de la Reed.

Fuller era renumit pentru optimismul său declarat cu privire la faptul că tehnologia „ar putea face lumea să funcționeze” fără excepție, salvând națiuni întregi de la sărăcie. Mesajul său se axa pe figura unui generalist cunoscut sub numele de designer universalist, „o sinteză în curs de dezvoltare între artist, inventator, mecanic, economist obiectiv și strateg evoluționist”, capabil să înțeleagă sisteme întregi. Într-o epocă

sceptică față de politică, argumentul său în favoarea unei științe radicale a designului, care pune accentul pe locuințe universale și pe utilizarea eficientă a resurselor, oferea un program aparent plauzibil pentru a produce schimbări în afara instituțiilor convenționale.

Pentru un individualist ambițios precum Jobs, era un model a ceea ce este posibil, și nimeni nu l-a întruchipat mai bine decât Fuller, care fusese o prezență inevitabilă în Bay Area în anii 1970. Fuller primise un impuls crucial din partea publicației *Whole Earth Catalog*, un ghid supradimensionat de cărți și instrumente pentru contracultură pe care Jobs, care îl citise cu aviditate în facultate împreună cu Kottke, l-a descris ca fiind „una dintre cărțile de căpătâi ale generației mele”. În holul companiei Apple erau păstrate mai multe exemplare, iar prima ediție, publicată în 1968, se deschidea cu o notă dedicată omului pe care editorul Stewart Brand îl considera sursa lui de inspirație: „Ideile lui Buckminster Fuller au stat la originea acestui catalog”.

La baza *Catalogului*, pe care Jobs l-a numit cândva „Google pe suport de hârtie”, se afla hotărârea lui Fuller de a schimba mediul, și nu oamenii. „Asta vine negreșit direct de la Fuller”, a remarcat Brand câteva decenii mai târziu. „Fuller a spus de multe ori că este greu să schimbi natura umană, iar atunci când încerci, de cele mai multe ori eșuezi, ceea ce este descurajant. Să schimbi însă instrumentele și tehnologia este relativ ușor.” Această perspectivă a fost primită cu căldură în Silicon Valley, fapt care, în opinia lui Brand, a fost motivul pentru care revoluția microcalculatoarelor a avut loc chiar în momentul și în locul acela: „Cred că treaba asta a provenit din zona Stanford, pentru că s-a adoptat un unghi de abordare bazat pe accesul la instrumente, în stilul lui Buckminster Fuller”.

Pentru o comunitate care se afla încă în curs de definire, Fuller a fost o sursă inepuizabilă de metafore și imagini, care s-au răspândit prin intermediul rețelelor existente în fiecare colț al culturii. De exemplu, *Whole Earth Catalog* a luat naștere la Institutul Portola, o organizație educațională nonprofit din Menlo Park, California, care a inclus în cele din urmă o secție comercială pentru cărți despre calculatoare. La sugestia lui Marc LeBrun – un geniu al codării care avea să devină mai târziu unul dintre primii patru membri ai echipei Apple Macintosh –, filiala a fost numită Dymax, un omagiu adus lui Dymaxion, marca personală pe care Fuller o folosea pentru desenele sale. La rândul său, Dymax a dat naștere la People's Computer Company, care organiza cursuri și mese festive ce au devenit un loc de întâlnire pentru hackeri.

Unul dintre participanții frecvenți era un inginer pe nume Lee Felsenstein, care fusese captivat de mic de una dintre cele mai renumite invenții ale lui Fuller: mașina aerodinamică Dymaxion. În anii 1970, Felsenstein s-a angajat la Project One, o organizație fondată de Ralph Scott, care a fost descris de revista *Mother Jones* drept „un arhitect și un inginer care a studiat cu Buckminster Fuller”. Scott, care construise o structură inspirată de ideile lui Fuller pentru muzeul Exploratorium, destinat copiilor, dorea să creeze un ecosistem de comune tehnologice în San Francisco, începând cu o fabrică de dulciuri abandonată care deținea un vechi server central pe care Felsenstein era nerăbdător să-l folosească.

În cadrul Project One, grupul lui Felsenstein a instalat un terminal la distanță pentru a permite oricărei persoane să posteze mesaje. Demersul s-a bazat pe o propunere a lui Efrem Lipkin, un veteran al atelierelor World Game, care promova planul extravagant al lui Fuller privitor la o simulare

computerizată pentru alocarea resurselor planetare. Lipkin a recrutat alți doi fani ai lui Fuller, Ken Colstad și Mark Szpakowski, care administrau împreună un centru World Game în afara clădirii. Munca lor legată de terminal a fost profund influențată de Fuller, iar cei doi au instalat în Berkeley, situat în apropiere, o teleximprimantă publică și un modem ca prim avizier computerizat, pe care l-au numit Community Memory.

Felsenstein visa să construiască o rețea mai bună în jurul unui adevărat computer personal și, după ce a auzit despre o întrunire a entuziaștilor care împărtășeau aceleași idei, a mers cu camioneta la garajul unui inginer pe nume Gordon French, care a găzduit prima întâlnire a grupului Homebrew Computer Club, pe 5 martie 1975. În cartea sa clasică *Hackers: Heroes of the Computer Revolution (Hackerii: eroii revoluției informatică)*, scriitorul Steven Levy a descris-o ca pe „un exemplu de manual” al conceptului de sinergie al lui Fuller, în care întregul a devenit mai mult decât suma părților sale, iar sub conducerea lui Felsenstein s-a transformat în locul de naștere al unei întregi industrii.

Spiritul lui Fuller a fost și el prezent. În partea din spate a garajului se afla Steve Wozniak, care lucra cu Jobs la computerul ce avea să fie vândut sub denumirea de Apple II. Când au avut nevoie de un proiectant industrial pentru carcasă, l-au angajat pe Jerry Manock, absolvent al legendarului program de design de produs de la Universitatea Stanford. Fondatorul acestuia, John E. Arnold, fusese un pionier al ingineriei creative, iar programa lui era bazată pe filozofia lui Fuller. Succesorul său, Robert McKim, a construit o cupolă mare de carton, în care studenții de la specializarea design își puteau

da frâu liber imaginației, și și-a dus cursanții să îl vadă pe Fuller vorbind la Institutul Esalen din Big Sur.

Unul dintre acești studenți a fost Manock, care a înființat Apple Industrial Design Group pornind de la o abordare iterativă pe care i-a atribuit-o lui Fuller: „Nu era interesat să rezolve doar o mică problemă de design. Viza și nivelul următor, apoi următorul și următorul și tot așa”. Mai târziu, echipa lui Manock și-a asumat un rol principal în dezvoltarea carcasașei verticale a calculatorului Macintosh, dar, în interior, sistemul său de operare semăna cu interfața grafică cu utilizatorul creată la Xerox PARC de Alan Kay, care a recunoscut, de asemenea, că Fuller a avut o influență asupra sa, spunând că „era un tip care gândea intuitiv în materie de sisteme, într-o perioadă în care nimeni nu prea se raporta la sisteme”.

Un alt jucător important a fost Jaron Lanier, al cărui tată l-a cunoscut pe Fuller prin intermediul unor prieteni arhitecți. Lanier a crescut cu cărțile lui Fuller și, după ce mama sa a murit într-un accident de mașină, el și tatăl său s-au mutat într-un pogon de deșert din New Mexico. Deși avea doar 11 ani, Lanier a primit permisiunea de a proiecta noua lor casă, pe care a decis să o facă sub formă de dom.

Dacă mama sa ar mai fi trăit, Lanier crede că ar fi urmat o carieră convențională, dar soarta, după cum a reflectat el mai târziu, l-a purtat în alte direcții: „Tata era mai mult de principiul «Fii un Buckminster Fuller sau un Frank Lloyd Wright» – fii outsiderul ciudat care devine influent”. După ce s-a mutat în California, unde l-a văzut pe Fuller ținând un discurs, a intrat în industria jocurilor de noroc. Lanier era fascinat de conceptul de simulare computerizată a lumii, care „se raporta în mare măsură la Fuller”, și a devenit cunoscut ca părintele realității virtuale, glumind că a fost ceva firesc pentru el

datorită domului: „Cum totul este triunghiular, mi-a fost foarte familiar”.

Lanier întâlnea deseori tehnologi „fermeceți de Buckminster Fuller” și a remarcat vreme îndelungată prezența lui în acele cercuri: „Dacă știi contextul, bineînțeles că îl vezi pe Fuller peste tot”. Theodore Roszak, cel care a inventat termenul *contracultură* la sfârșitul anilor 1960, l-a considerat una dintre „vocile profetice” ale epocii: „Fuller și discipolii săi din Bay Area [au fost] principalii purtători de cuvânt ai unei filozofii a vieții postindustriale care a contribuit mult la structurarea stilului și așteptărilor industriei calculatoarelor, în special așa cum s-a dezvoltat ea în Silicon Valley”. Liderii săi, scria Roszak, erau „croiți din matrița nonconformistului Bucky Fuller”, inclusiv Wozniak, care l-a lăudat ca fiind „un Leonardo da Vinci al secolului al XX-lea”.

Având în vedere neîncrederea lor în autorități, hackerii trebuiau să creadă că l-au descoperit singuri pe Fuller, care exercita cel mai mare impact de la distanță. La un an după vizita sa în Cupertino, Fuller a primit cadou un Apple II, deși nu era prea interesat să învețe cum să-l folosească. I s-a făcut o demonstrație acasă, în Los Angeles, de către Janek Kaliczak, a cărui activitate ca inginer grafic i-a determinat pe cei din industrie să-l numească „Han Solo al lumii Apple”, însă Fuller l-a trimis mai departe la biroul lui din Philadelphia, unde personalul său l-a folosit pentru a-i gestiona uriașul itinerar.

În orice caz, Fuller a fost convins până la urmă de valoarea computerului personal, pe care l-a considerat înfăptuirea a tot ceea ce prezisese el. Îl dorea în mod inevitabil pentru proiectele sale, în special pentru World Game, iar asociatul său, George Madarasz, a luat legătura cu Wozniak în numele lui Fuller. Wozniak a aranjat livrarea unui al doilea computer,

pe care Fuller și Madarasz sperau să-l folosească pentru „o expunere grafică a nevoilor și resurselor lumii”.

Legătura cu Apple a dus la un ultim omagiu în timpul vieții lui Fuller. Wozniak a cheltuit milioane de dolari pentru Festivalul US din San Bernardino, pe care l-a conceput ca pe un Woodstock al generației sale, „dar poate că mai bun”. Pe 30 mai 1983, Kaliczak și Madarasz s-au ocupat de realizarea imaginilor pentru o introducere a lui Fuller și a proiectului World Game, pe care sute de mii de spectatori le-au urmărit pe un ecran uriaș înainte ca Stevie Nicks să urce pe scenă pentru a cânta „Dreams”.

Fuller în reclama TV care a lansat sloganul Apple „Think Different” („Gândește diferit”)

Fuller a murit o lună mai târziu, cu o jumătate de an înainte de lansarea Macintosh, dar moștenirea sa la Apple a dăinuit. Pe 28 septembrie 1997, reclama de televiziune pentru produs a fost difuzată pentru prima dată în timpul premierei filmului de animație *Toy Story* (*Povestea jucăriilor*). Steve Jobs se întorsese de curând triumfător la Apple. Reclama

prezenta un montaj cu personalități – de la Martin Luther King Jr. la Pablo Picasso –, pe fondul căruia actorul actorul Richard Dreyfuss rostea această declarație de principii: „Mă adresez acum nebunilor. Neadaptaților. Rebelilor. Zurbagiilor. Nonconformiștilor. Capetelor rotunde dintr-o lume de capete tuguiate. Celor care văd lucrurile diferit”.

Una dintre cele 17 figuri emblematice a fost Buckminster Fuller, prezentat chiar la cererea lui Jobs. Fuller s-a intersectat cu multe dintre celelalte personalități din spotul publicitar, inclusiv cu Albert Einstein, Amelia Earhart, Martha Graham și Frank Lloyd Wright, și a apărut după John Lennon și Yoko Ono și înaintea lui Thomas Edison – un loc potrivit pentru un om care a fost venerat atât de contracultură, cât și de establishment*.

Campania „Gândește diferit” era menită să vândă computere, dar vorbea, de asemenea, despre o viziune autentică, personificată de Fuller, care – de bine, de rău – gândea diferit față de oricine altcineva. „Poți să-i citezi, să-i dezaprobi, să-i glorifici sau să-i defăimezi”, a conchis Dreyfuss. „Singurul lucru pe care nu-l poți face este să-i ignori. Pentru că ei schimbă lucrurile. Propulsează rasa umană. Și în timp ce unii îi consideră nebuni, noi vedem în ei niște genii. Pentru că oamenii care sunt suficient de nebuni încât să creadă că pot schimba lumea chiar asta fac.”

*
**

Când Fuller a vizitat compania Apple în 1980, se bucura de o popularitate greu de înțeles în ziua de azi. Într-o biografie indulgentă publicată în anii 1970, prietenul său Alden Hatch scria:

* Establishment – instituție sau grup de persoane care își apără privilegiile și interesele. (n. ed.)

„Exceptând notorietatea temporară a câtorva înalți funcționari guvernamentali și a unor sportivi precum Muhammad Ali și Mark Spitz, Buckminster Fuller este probabil cel mai cunoscut american din lume în afara Statelor Unite”. Poate că era o exagerare, dar în ochii milioaneilor de admiratori, Fuller reprezenta, fără îndoială, viitorul însuși.

În ultimele decenii de viață, Fuller a apărut pe coperta revistei *Time*, a ținut conferințe în întreaga lume și a colecționat diplome de onoare și premii care au culminat cu Medalia Prezidențială pentru Libertate. La Disney World, emblematica Spaceship Earth de la Centrul Epcot a fost numită după cea mai renumită metaforă a sa, iar după moartea lui, Fuller a primit o recunoaștere și mai mare printr-un tip de carbon nou identificat prezentând similitudini izbitoare cu o sferă geodezică. Ideile sale furnizaseră informații cruciale oamenilor de știință responsabili de descoperirea sa, care i-au pus denumirea de buckminsterfullerenă sau buckyball.

Cu toate acestea, importanța lui Fuller a fost înțeleasă doar parțial în timpul vieții sale. Dintr-o perspectivă modernă, el pare uneori un vizionar din Silicon Valley care s-a născut cu o jumătate de secol prea devreme și a servit drept prototip esențial pentru un mit care încă nu fusese numit: fondatorul de start-upuri. Ca mulți dintre succesorii săi, a beneficiat de un statut privilegiat, ceea ce i-a permis să-și asume riscuri repetate fără să decadă din clasa superioară. Cu mult înainte de versiunea fictivă a lui Mark Zuckerberg, fondatorul Facebook, Fuller s-a frământat din cauza eșecului său de a se alătura cluburilor de elită exclusiviste ale Universității Harvard, iar plecarea lui de la facultate i-a permis – asemenea multora dintre cei care au abandonat universități din Ivy League – să se definească drept rebel.

În 1927, Fuller a avut ceea ce a descris ulterior ca fiind o experiență mistică, ce l-a inspirat să abordeze problema locuințelor. Ulterior, a dat de înțeles că acțiunile sale au fost ghidate de cele mai importante principii: „Obiectivul meu a fost bunăstarea globală a umanității în univers. Aș fi putut ajunge la o pereche de papuci zburători”. Adevărul este că s-a concentrat de la început asupra arhitecturii, o lume la care avea acces. Fuller a vrut să construiască o casă atât de ușoară – folosind tensiunea, nu compresia –, încât să poată fi produsă într-o fabrică și livrată oriunde. La fel cum un telefon era un singur nod într-o rețea mai mare, casa lui ar fi fost capătul frontal al unei industrii de servicii imobiliare, pe care, în absența unui produs finit, a promovat-o prin intermediul limbajului profetic și al artei conceptuale.

La sfârșitul anilor 1920, Fuller era un antreprenor în serie, trecând de la o invenție revoluționară la alta sub marca sa, Dymaxion. Toate aceste „artefacte” i-au alimentat planurile pentru locuințe, inclusiv Mașina Dymaxion, care era o parte a casei ce se putea deplasa singură. Fuller a învățat să construiască argumente folosind linii de tendință, ce indicau rata accelerată a progresului industrial, și infografice bazate pe Harta sa Dymaxion, un poliedru desfășurat care păstra dimensiunile relative ale continentelor. Și-a extins centrul de interes către economie, sociologie și, mai ales, geometrie, în speranța unei descoperiri revoluționare care să confere legitimitate celorlalte idei ale sale.

La început, Fuller a fost limitat de o dilemă pe care și-a creat-o singur. Cu toate eforturile sale de a scăpa de sistem, regulile capitalismului îi impuneau să facă cercetări cu banii altora. El își dorea mult să-și desfășoare activitatea fără nicio obligație față de investitori și, deși acest lucru ar fi fost posibil

într-o industrie viitoare care să fie mai puțin dependentă de capital, cum ar fi dezvoltarea de software, părea ceva de ne-conceput în proiectarea locuințelor.

Cu toate că pare incredibil, Fuller a reușit acest lucru, datorită a trei descoperiri aproape simultane pe care le-a făcut în 1948. Una dintre ele a fost domul geodezic. Deși Fuller a pus accentul pe eficiența sa structurală, primul lui beneficiu real a fost faptul că putea fi proiectat aproape fără costuri, iar structura sa triunghiulară evoca tehnologia viitorului, atât datorită calităților estetice, cât și atuurilor propriu-zise. Așa cum a observat mai târziu scriitorul din domeniul arhitecturii Lloyd Kahn, un fan devenit critic dur, domurile „par interesante și revoluționare, promet avantaje incalculabile, aspectele geometrice simple au un farmec aparte și, în plus, ies bine în poze”.

Cea de a doua descoperire a lui Fuller a fost un rezervor nelimitat de forță de muncă gratuită. Un antreprenor convențional ar fi fondat o afacere, însă el a folosit boom-ul postbelic din învățământul superior pentru a construi o operațiune de cercetare vastă și invizibilă. În facultăți, a organizat studenții în divizii inspirate de industria aeronautică, asemenea simulării unei companii pe care și-o imaginase în teorie. De fapt, era mai degrabă o emulație – o corporație virtuală amplu distribuită, care funcționa pe platforma sistemului universitar, în care el s-a infiltrat ca un virus.

Cea de a treia descoperire a fost propria sa persoană. Deși cel mai bun mod de a iniția o mișcare era să se adreseze studenților de la facultate, avea nevoie de idei de o urgență și o importanță legitime, pe care a învățat să le exemplifice prin el însuși. Atunci când un start-up tehnologic proclamă că vrea să schimbe lumea, se înscrie într-un lung șir de vizionari care

au folosit mesaje similare pentru a convinge adepții să își dedice viața unei cauze. Fuller a făcut acest lucru mai bine decât oricine altcineva, iar relația sa aclamată cu tinerii a fost determinată de nevoia lui de discipoli care să fie suficient de receptivi și de lipsiți de angajamente pentru a fi recrutați într-o cruciadă.

Cu zeci de ani înainte de apariția computerului personal, domul era o mașinărie de locuit piratabilă care putea fi construită într-un garaj, urmând tabele de numere cunoscute sub numele de factori de coardă, într-un fel de codare fizică ce permitea utilizatorilor să înceapă imediat să experimenteze și să depaneze. După ce a fost adoptat în industrie și armată, a fost revendicat de individualiști care l-au prezentat maselor – un precursor al mișcării programelor cu sursă deschisă –, dezvăluindu-i sfidător secretele în publicații clandestine care prezentau geometria geodezică drept o modalitate de acces la o viață mai bună.

Această perspectivă a fost încurajată de Fuller, a cărui imagine publică a prefigurat-o pe cea a fondatorilor de start-upuri care i-au urmat. Pentru a menține concentrarea asupra mesajului său, purta o ținută neagră banală, un fel de echivalent de la jumătatea secolului al ținutei lui Steve Jobs, cu maletă și blugi, și a făcut publice experimentele sale cu somnul și dieta, care astăzi ar purta denumirea de bio-hacking. În calitate de modelator al propriei sale culturi corporative, a creat un limbaj alambicat care împărțea lumea în inițiați și necunoscători. La prelegerile sale, cerea oamenilor să ridice mâna pentru a vedea câți ascultători cunoșteau cuvântul *sinergie*, și întotdeauna comenta cu privire la cât de puțini erau. Astăzi, acest cuvânt pare a fi chintesența jargonului de afaceri, ceea ce nu face decât să ateste impactul de durată al lui Fuller.

Ideea sa cea mai durabilă a fost conceptul de „efemeralizare”. La început, însemna pur și simplu să faci mai mult cu mai puțin, dar Fuller a dus definiția infinit mai departe. La fel cum compresia a cedat locul tensiunii, fizicul va ceda locul vizualului, care va fi înlocuit la rândul său de o abstractizare totală. Când a fost întrebat ce va urma după dom, Fuller a răspuns: „Nimic – un câmp electromagnetic”. Această secvență oglindea și etapele carierei sale, care a început cu cimentul și s-a încheiat cu geometria, iar ultima etapă suna ca un paradox: „Efemeralizarea tinde spre o supremă realizare *a tot cu absolut nimic*”.

Mai recent, Paul Graham, capitalist de risc, a definit-o ca „tendința tot mai mare a mașinărilor fizice de a fi înlocuite de ceea ce am numi acum software”, observând că telefoanele și tabletele „au săpat efectiv o gaură care va permite efemeralizării să pătrundă în multe domenii noi”. Aceeași tendință poate fi observată în cloud computing, în inventarea sistemului blockchain și în integrarea inexorabilă a tehnologiei în viața de zi cu zi. Înainte ca acestea să facă parte din viitorul nostru colectiv, Fuller a constatat pe cont propriu principiile educației online, ale muncii la distanță și ale accesului universal la date, pe care le-a dezvoltat fără niciun fel de computer.

La un nivel mai pragmatic, Fuller a folosit efemeralizarea pentru a-și susține compania virtuală, pe care a condus-o ani de zile ca pe un start-up permanent. Și-a câștigat majoritatea banilor din prelegeri și, în calitate de nomad digital original, și-a redus la minimum nevoile fizice. Factorii de coardă pentru un proiect de dom universitar încăpeau pe o pagină pe care o ținea în portofel, iar el era capabil să țină prelegeri improvizate timp de ore întregi, folosind diapozitive și o valiză de ajutoare vizuale. Modelele sale se bazau adesea pe un

principiu pe care l-a numit tensegritate, axat pe sculpturi ușoare în care părțile solide nu se atingeau niciodată, pe care Fuller l-a folosit pentru a reduce și mai mult volumul operațiunii sale mobile.

După ce geometria lui s-a transformat într-o divizie de produse în sine, se baza adesea doar pe cuvinte și imagini. Fuller era cunoscut pentru faptul că depășea intervalul programat pentru discursuri, vorbind cu accentul său din New England într-un ritm de șapte mii de cuvinte pe oră, iar prelegerile sale erau comparate cu un dom geodezic – sau, mai precis, cu o sferă de tensegritate – care avea sens doar după ce ultima piesă era așezată la locul ei. După cum a subliniat designerul elvețian Yves Béhar, Fuller a fost unul dintre primii care au conștientizat că reputația de arhitect vizionar se poate obține fără niciun fel de artefact tangibil: „Lui Buckminster Fuller îi datorăm noțiunea de arhitect ca emițător de afirmații – ideea de a crea reprezentări de o precizie fotografică ale unei intervenții arhitecturale la scară gigantică”.

Efemeralizarea a fost, de asemenea, motorul programului său de schimbare. Fuller a asociat inovațiile tehnologice, inclusiv automatizarea, cu un venit universal de bază, care ar distribui beneficiile eficienței către întreaga omenire. El a observat că progresul tindea să apară ca un efect secundar al războiului, numit și „emergența prin urgență”, pe care a urmărit să-l înlocuiască cu o revoluție pașnică a științei și designului. Spre deosebire de un guvern sau de o companie, o persoană poate lucra la ceva care ar putea să nu mai fie necesar timp de cincizeci de ani: „Individul poate pur și simplu să înceapă să gândească”.

Timp de peste trei decenii, Fuller și-a menținut operațiunea virtuală în așteptarea unui moment de cotitură care părea

să fie la un pas de a se produce, ceea ce explică aspecte ale carierei sale care au fost adesea confundate cu excentricități personale. Pentru a-și achita cheltuielile, a ținut conferințe non-stop și a băgat bani în brevete pentru a-și proteja proprietățile intelectuale. Dymaxion Chronofile, uriașa sa arhivă personală, a fost numită cea mai mare arhivă de acest tip din istorie, dar era mai degrabă comparabilă cu dosarele unei companii de dimensiuni medii, fapt care a forțat chiar limitele de stocare și accesare ale hârtiei.

Fuller s-a transformat într-o corporație pentru a se elibera de capitalism, dar exemplul său i-a făcut pe alții să se lase subjugăți complet de acesta. Cu toate că a devenit un purtător al idealurilor modernismului – cu programul său îndrăzneț de reimaginare a societății – în cultul tehnologiei, povestea sa poate face Silicon Valley să pară în mod clar convențională. Practic, majoritatea start-upurilor au abandonat mediul construit pentru „lumea eterică a software-ului”, după cum descrie jurnalistul Derek Thompson. Faptul că Fuller a reușit acest lucru în domeniul locuințelor este un lucru uimitor.

Pentru a izbândi, a ajuns să trăiască permanent în lumea viitorului, până când viziunea pe care o folosea pentru a-și promova obiectivele a devenit un scop în sine. Fuller a fost votat cel mai influent futurist al tuturor timpurilor, dar voia ca ideile sale să se înfăptuiască, chiar dacă ar fi durat o jumătate de secol, fapt ce i-a îngăduit să insiste că se încadra perfect în timp. În realitate, a supraviețuit pentru că a revendicat un teritoriu nedescoperit și a colonizat o mai mare parte din el decât avea s-o facă oricine altcineva vreodată. Chiar și arhitectul Philip Johnson, un dușman de-o viață, i-a adus cu părere de rău această laudă: „După el nu a mai existat nimeni care să ne conducă spre tărâmul viitorului”.

*
**

Spre sfârșitul vieții, Fuller a spus că a evitat întotdeauna tentația „de a repeta că ești un fiu special al lui Dumnezeu”, ceea ce nu era o declarație pe care o persoană obișnuită s-ar fi simțit obligată să o facă. În calitate de profesor, a schimbat în bine nenumărate vieți, dar comportamentul său privat a fost influențat de riscurile drumului pe care l-a ales. Pentru a-și maximiza libertatea după propriile considerente, a trebuit să-i controleze pe ceilalți și, în absența stimulentele obișnuite, i-a ținut în frâu prin persuasiune, farmec sau furie, ceea ce i-a îndepărtat în mod repetat pe colaboratori.

Cultul personalității a existat dintotdeauna în arhitectură, dar Fuller l-a dus la extrem, deoarece nu avea nici putere efectivă, nici monumente evidente. A fost un coregraf superb al vieții altor oameni și, pe măsură ce nodurile rețelei sale se distanțau tot mai mult între ele, aceasta a căpătat un model familiar. Biograful Alden Hatch credea că Fuller era „mai presus de toate un mistic” și, deși acest lucru reflecta un element autentic al caracterului său, era și un instrument pentru a-i motiva pe alții de la distanță. Misticii, la fel ca fondatorii de start-upuri, tind să convergă spre strategii similare, iar misticismul lui Fuller a luat o formă adecvată pentru America epocii mașinării.

Mai presus de orice, Fuller avea nevoie de tineri. În anii 1960, îi vedea pe hipioți ca pe o extensie a echipei sale de cercetare, dar scepticismul său față de politică – a descris mișcarea pentru drepturile civile drept „negri convinși cu iscusință să devină activiști” – l-a determinat să recomande în schimb soluții bazate pe proiectare: „Le spun studenților să nu-și mai folosească picioarele și să înceapă să-și folosească

mintea”. Acest lucru a trecut cu vederea modul în care tehnologia ar putea consolida sistemele de opresiune existente și, cu toate că invențiile puteau, fără îndoială, să schimbe lumea, consecințele erau greu de planificat.

Chiar și modelele proiectate erau mai puțin avantajoase decât păreau. Deși opiniile lui Fuller cu privire la sustenabilitate au fost bine primite de ecologiști, n-a analizat niciodată infrastructura uriașă și nevăzută pe care o necesita proiectul de efemeralizare. Se spunea că domurile sale acopereau „mai mulți metri pătrați de pământ decât orice alt tip de adăpost”, dar, în perioada lor de apogeu, existau doar câteva mii de structuri permanente bazate pe brevetele sale, dintre care cele mai multe erau incinte radar, în timp ce alte utilizări au fost subminate de neajunsurile lor inerente. Pentru a-și menține propria influență și a încuraja publicitatea, a subestimat potențialul rețelelor de calculatoare, promovând în același timp baze de date centralizate cu afișaje gigantice pe care le putea supraveghea chiar el.

Obsesia lui Fuller pentru control era strâns legată de problema acordării meritelor. N-a lucrat niciodată ca arhitect autorizat și era de la sine înțeles că avea nevoie de parteneri care să-i semneze planurile. De fapt, a avut o contribuție minimă la multe dintre structurile cu care a fost asociat, inclusiv la Domul Expoziției de la Montreal, care a fost considerat capodopera lui. Cea mai generoasă interpretare a fost aceea că, la fel ca Jobs, s-a concentrat pe imaginea de ansamblu și a lăsat detaliile în seama altora, dar numele său a fost frecvent asociat cu domuri la care participarea sa a fost inexistentă. Reputația lui de om renascentist a trebuit să se extindă proporțional cu diminuarea activității sale vizibile, iar el a subestimat în mod constant rolul colegilor și al studenților săi.

La fel ca efemeralizarea, transmutarea lui Fuller într-un mit a avut consecințe ascunse. Protejatul lui, Edwin Schlossberg, cunoștea bine această problemă – fiind căsătorit cu o persoană din familia Kennedy – și a văzut-o clar la Fuller că „felul în care lumea construiește metafora de a fi bărbat în lumea asta nu este propice unei relații bazate pe sprijin și iubire”. Unul dintre cei mai vechi asociați ai lui Fuller, Harold Cohen, a fost și mai tranșant: „I-a distrus pe toți cei care i-au fost apropiați”. Era o exagerare, dar a făcut aluzie la o lungă luptă lăuntrică de neimaginat pentru cei care îl întâlneau pentru prima dată pe Fuller știind că este „geniul prietenos al planetei”.

Reticența lui Fuller de a atribui oamenilor meritele cuvenite se încadra într-un tipar mai amplu. De la moartea sa, a devenit cunoscut faptul că și-a inventat unele detalii biografice, lucru pe care regretata cercetătoare Loretta Lorance l-a descris cu acuratețe ca fiind „un instrument de relații publice”. A trebuit să devină ceea ce credeau alții că este, iar în cele din urmă a fost singura sursă în viață pentru multe informații. Scrierile și discuțiile lui Fuller debordau de informații greșite și neadevăruri flagrante, pe care le-a construit metodic în câmpul de distorsiune a realității care i-a permis să realizeze atât de multe într-o singură viață.

În mod firesc, înfloriturile sale i-au pus pe biografii anteriori într-o situație dificilă. Alden Hatch l-a crezut pur și simplu pe cuvânt, în timp ce Fuller ar fi sfătuit-o pe Athena Lord, autoarea unei cărți despre viața sa pentru tinerii cititori, să „îi mitizeze copilăria”. Lloyd Steven Sieden, al cărui volum admirativ *Buckminster Fuller's Universe (Universul lui Buckminster Fuller)* părea, la prima vedere, o biografie substanțială, a infirmat această posibilitate în prefață: „În viitor, cineva ar putea foarte bine să scrie o biografie completă a lui

Buckminster Fuller, plină cu toate ciudăţeniile vieţii sale personale. Aceasta nu e acea carte”.

Prin urmare, în ciuda zecilor de cărţi despre Fuller, multe dintre ele pline de erori, el nu a fost niciodată subiectul unei biografii cuprinzătoare care să acopere întreaga sa carieră, folosind cele mai bune surse disponibile. Având în vedere numeroasele revendicări ale ideilor sale, el merită tratamentul exhaustiv, respectuos, dar lipsit de sentimentalism acordat oricărei figuri proeminente a secolului al XX-lea, ceea ce reprezintă o parte indispensabilă a argumentelor în favoarea importanţei sale. Arhivele lui Fuller dezvăluie aspecte ale personalităţii lui pe care fanii săi nu le-au văzut niciodată, în timp ce martorii supravieţuitori pot atesta direct calităţile, defectele şi contradicţiile sale.

Până în prezent, lipsa unui studiu autorizat nu a făcut decât să-i subestimeze credibilitatea. Toate piesele trebuie să fie la locul lor pentru ca forma generală a vieţii sale să se poată vedea, iar în cele din urmă Fuller să apară, dacă se poate, chiar mai profetic decât până atunci. Fuller a diagnosticat cu perspicacitate capacitatea nevalorificată a lumii de a se îngriji de întreaga sa populaţie şi a avertizat că, de fapt, capitalismul favorizează concentrarea bogăţiei în mâinile unei mici minorităţi, ceea ce duce la o succesiune de crize – de la inegalitate la schimbări climatice –, pe care le-a prevăzut cu o generaţie în urmă.

Atunci când sunt contextualizate adecvat, instrumentele pe care le-a oferit sunt esenţiale. Fuller a pus accentul pe sisteme integrale, pe gândirea interdisciplinară şi pe intuiţie, iar fascinaţia sa faţă de structură, care a fost determinată de nevoia de a păstra în minte întreaga operaţiune, a dus la emiterea unor idei de o valoare autentică în inginerie şi în ştiinţe.

Influența sa asupra culturii noastre este enormă, iar puterea sa explicativă nu face decât să se extindă pe măsură ce desființăm legenda. Într-o perioadă de transformări fără precedent, oferă un set de strategii dovedite pentru modul în care un individ poate produce schimbarea, dar cu un anumit preț.

Importanța lui a fost percepută cu mult timp în urmă de criticul Calvin Tomkins, care îi scria lui Fuller: „Mi s-a părut întotdeauna că viața ta nu este doar exemplară, ci cu totul fascinantă, și că o biografie majoră ar putea și ar trebui să fie una dintre cele mai importante cărți ale timpurilor noastre”. Tomkins nu a finalizat niciodată lucrarea pe care o avea în minte, dar într-o schiță biografică din 1966 din *The New Yorker*, l-a citat pe Fuller cu privire la marinarii de demult care încălcau legile ce se aplicau pe uscat: „Când ai făcut lucrurile atât de bine acolo, în zona proscrisă, încât nu se poate să nu fie recunoscute, atunci, treptat, sunt absorbite și asimilate peste tot”.

Fuller se considera un om care naviga prin necunoscut, asemenea lui Ulise, și chiar dacă ideea a început ca un mit, a urmărit-o cu o asemenea perseverență, încât a devenit mai reală decât adevărul, cel puțin în ceea ce privește capacitatea sa de a afecta lumea și viața altora. După cum Fuller însuși știa foarte bine, exemplul pe care l-a lăsat pentru noi ceilalți este și un avertisment. „Deoarece trăiesc la graniță”, spunea Fuller, „ceea ce mi se întâmplă mie, de obicei, li se întâmplă și altora mai târziu.”

PARTEA ÎNTÂI

ORIGINI

1895-1927

Una dintre ciudățeniile experienței este că, atunci când încercăm să ne gândim la viitor, gândurile noastre fac un salt înapoi. S-ar putea ca natura să aibă o lege metafizică fundamentală prin care dezvoltarea așa-zisului viitor să dezvoltă în egală măsură și trecutul.

– **BUCKMINSTER FULLER, SYNERGETICS
(SINERGETICA)**

UNU

NEW ENGLAND

1895-1915

Tactilul este foarte puțin fiabil; are o semnificație redusă. Deși știi că sunt copii blânzi și dulci, atunci când își pun măști de monștri de Halloween, „arată” ca niște monștri.

– **BUCKMINSTER FULLER, *SYNERGETICS***

Richard Buckminster Fuller Jr. s-a născut aproape orb. Când a venit pe lume, la 12 iulie 1895, în casa familiei sale din Milton, Massachusetts, avea ochii încrucișați, dar părinților li s-a spus să nu îi pună ochelari decât după ce va împlini patru ani. Nimeni nu și-a dat seama că suferea, de asemenea, de o hipermetropie severă, iar neputința de a vedea clar împrejurimile avea să aibă efecte de durată asupra băiatului cu nume greoi, pe care toată lumea îl striga Bucky.

Primele sale amintiri se leagă de niște impresii de mișcare. Una dintre ele este cea în care se plimba într-un cărucior pentru copii și ștergea noroiul de pe roți cu degetele lui mici. În alta cineva îl ridică în aer pe un cântec de leagăn – „Iar apoi copilul coboară, cu leagăn cu tot” – și îl coboară pe podea

pentru a se speria și a se opri din plâns. Primul său gând a fost inspirat de tabloul de iarnă din fața casei sale. Cu cât era mai îndepărtat, cu atât părea mai intens, iar când se uita la urmele de veverițe și păsări, se simțea copleșit de întinderea strălucitoare.

Fuller și tatăl său în vara anului 1897.

De aproape, câmpul său vizual era neclar. Fețele erau niște umbre vagi și, de fiecare dată când Leslie, sora lui mai mare, îi spunea ce a văzut, credea că inventează. Drept urmare, născocea și el propriile povești și se bucura când adulții râdeau. Deși recunoștea perfect culorile, a învățat să se bazeze pe celelalte simțuri, în special pe cel olfactiv, și recunoștea persoanele din jur după miros.

Fuller avea o percepție limitată a durerii. Când se tăia, știa doar că sângele îi aducea mângâierea adulților: „Așa că, de fiecare dată când apărea chestia asta roșie, mă gândeam că

voi beneficia de un tratament afectuos”. Le amintea oamenilor de un animăluț – încerca să lingă apa ca un cățeluș –, iar tatăl său l-a poreclit „Slow and Solid”*, după o țestoasă din volumul de povestiri *Just So Stories*** , de Rudyard Kipling.

Părinții își făceau griji cu privire la inteligența sa și, după nașterea fratelui său, Wolcott, în 1898, Fuller a fost înscris la o grădiniță din Milton, bazată pe filozofia lui Friedrich Froebel, un educator german care folosea jucăriile ca instrumente de instruire. Acestea luau forma unor „cadouri” sau secvențe de materiale de joacă, inclusiv blocuri sub formă de sfere, cilindri și cuburi, care i-au influențat profund pe viitori arhitecți precum Frank Lloyd Wright și Le Corbusier.

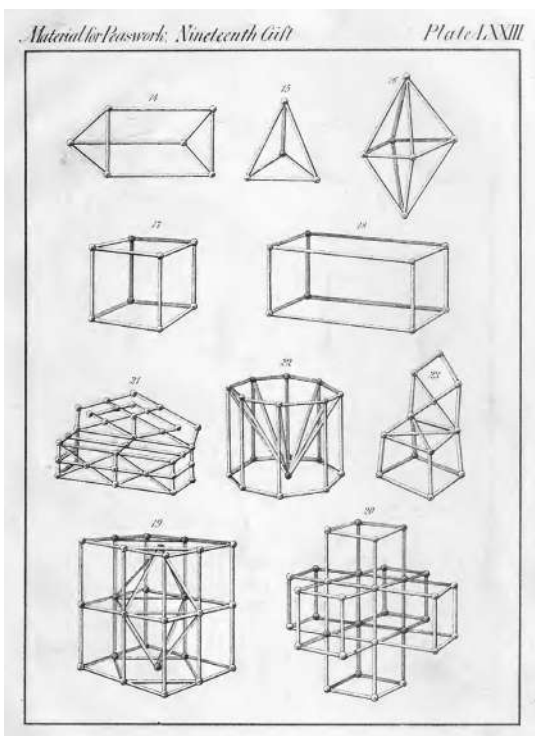
Cel de-al nouăsprezecelea dar al lui Froebel era „lucrul cu mazărea”, în care elevii asamblau obiecte mici din mazăre și tije ascuțite. Potrivit lui Fuller, majoritatea copiilor construiau structuri pătrate care semănau cu casele convenționale, ce erau instabile. Fuller, neputând să vadă ce făceau, se baza pe atingere: „Când am ajuns la triunghi... avea o formă rigidă, așa că am încercat în cele din urmă să fac un *tepee*, un cort indian, cu trei dintre laturi pornind de la o bază triunghiulară”.

Bazându-se pe pipăit, a realizat un tetraedru sau o piramidă triunghiulară, urmată de cele opt fețe ale unui octaedru. Fuller își amintește că profesoara lui, Grace Parker, a fost atât de impresionată de ceea ce făcuse, încât i-a arătat lucrarea unui alt instructor. De fapt, astfel de structuri erau o parte consacrată a programei lui Froebel, iar tetraedrele și octaedrele apăreau frecvent în materialele didactice standard, ceea ce

* În traducere, „lent și solid” (n. trad.).

** Apărută în limba română sub titlul *Povești*, la Editura Tineretului, București, 1967. (n. trad.)

indică faptul că apariția lor în sala de clasă nu era atât de neobișnuită pe cât sugera el.

Material pentru lucrul cu mazărea. Al nouăsprezecelea dar. Planșa LXXIII Diagramă a construcțiilor obținute prin „lucrul cu mazărea” din *The Paradise of Childhood (Paradisul copilăriei)*, manual pentru educatorii în stilul lui Froebel din 1869. Tetraedrul și octaedrul apar pe rândul de sus.

La patru ani, Fuller a primit în sfârșit ochelari, ceea ce i-a permis să vadă pentru prima dată chipurile părinților săi. Era la fel de atras și de ochii broaștelor și ai reptilelor, care păreau să-i spună: „Te iubesc și am încredere în tine”, iar doica lui a

țipat ca din gură de șarpe când i-a găsit unul în sân, pe care îl adusese acasă. După ce a răsfoit o carte ilustrată, a spus că, atunci când va fi mare, vrea să fie vacă, pentru că își dorea să stea „pe pășunea înverzită, cu flori și toate cele, și să pască de acolo până colo”.

Pentru tot restul vieții, Fuller avea să își scoată ochelarii din când în când pentru a-și recrea vechea viziune asupra realității, dar noua sa vedere îmbunătățită i-a extins imediat orizontul. Păstra bucăți de hârtie cu numele său, alcătuind o colecție substanțială, și era mai conștient de lumea largă. La Revelionul din 1899, tatăl său a deschis o fereastră pentru a lăsa să intre noul secol, iar Fuller n-a uitat niciodată viziunea sa pătrunzătoare cu privire la „anii care urmau să vină, în care voi trăi mult peste vremea lui”.

Richard Fuller Sr., care fusese de confesiune unitariană în copilărie, dar care trecuse la cea episcopală după căsătorie, l-a sfătuit pe fiul său mai mare să devină cleric. Mergeau ținându-se de mână până la Biserica episcopală St. Michael's din Milton, unde băiatul fusese botezat, iar tatăl său era episcop. La ocazii speciale, participau la slujbele din Boston, pe care fiul le asocia cu mirosul de tămâie.

Mama lui Fuller, născută Caroline Wolcott Andrews, era mai distantă și mai evlavioasă. Întrucât se încăpățâna să inventeze povești pentru a-i distra pe adulți, ceea ce l-a transformat într-un „mic mincinos”, după cum avea să spună mai târziu, mama lui a fost sfătuită să-l disciplineze, dar el n-a înțeles niciodată de ce. „Așa că, pentru a evita ceea ce părea să ducă la o bătăiță, îmi foloseam imaginația și talentul de a spune povești ca să o amăgesc pe mama”, își amintea Fuller. „Acest obicei a creat în mine o trăsătură careia a trebuit să-i fac față odată cu trecerea anilor.”

Mama sa i-a arătat poze cu Taj Mahalul, pe care ea îl considera cel mai frumos monument din lume, datorită „iubirii creatorului său pentru soția lui”, și i-a spus vechea poveste greacă a onorabilului băiat spartan care a tăcut mălc în timp ce o vulpe îi devora măruntaiele. L-a învățat să se uite întotdeauna la luna nouă peste umărul drept, dar putea fi și amenințătoare. N-a uitat niciodată cum îi povestea despre sora ei care a murit când o lumânare i-a ars cămașa de noapte sau când i-a descris cum a văzut marele incendiu de la Chicago, în 1871, din casa ei natală din Illinois, pe care au vizitat-o când el avea cinci ani.

Fuller punea neconținut întrebări, iar precocitatea sa îi deranja uneori pe adulți, care se pare că îi respingeau dorința de afecțiune. Avea probleme asemănătoare și cu sora lui, care era cu trei ani mai mare. Fuller simțea că pe Leslie, care îl încuraja să spună minciuni, o deranja că nu mai era singură la părinți, iar când s-a înscris la școala primară din Milton, aceasta i-a spus: „Bucky, eu când eram în clasa întâi puteam să îmi fac lecțiile foarte ușor, dar ție îți va fi greu”.

El a ripostat dominându-l pe Wolcott. Existând între ei o diferență de vârstă de trei ani, frații nu se puteau juca împreună, iar cel mai apropiat prieten al lui era fiul vecinului lor, dr. Vassar Pierce, care îl adusese pe lume pe Fuller. Lincoln Pierce provenea dintr-o altă familie venerabilă din New England și, întrucât cei doi erau nedespărțiți – fuseseră plimbați cu căruciorul unul lângă altul când erau mici –, l-au exclus pe Wolcott, ceea ce Fuller a numit mai târziu „o faptă pe care am regretat-o pentru tot restul vieții mele”.

În zilele frumoase, Fuller sărea de la fereastra dormitorului pentru a se juca cu Lincoln în pădure. Au format o alianță împotriva altor copii, inclusiv a unui băiat bogat care schimba

din mers regulile jocurilor cu mingea. Dacă cineva se opunea, își amintește Fuller, „își lua echipamentul de joc, îl punea în căruciorul său tras de ponei și pleca”. După ce au devenit mai îndrăzneți, el și Lincoln s-au aventurat în parcul Blue Hills Reservation și în căminul fetelor de la Academia Milton, școala pregătitoare din apropiere, unde au agățat un coș de flori ca farsă de 1 Mai și aproape că au fost prinși, fiindcă Fuller și-a pierdut ochelarii.

Fundalul acestor amintiri era reședința familiei Fuller, prima casă construită pe Columbine Road. Arhitectul ei a fost Alexander Wadsworth Longfellow Jr., vărul tatălui său, și cu toate că Fuller a respins-o mai târziu ca fiind „o casă victoriană cam mare din anii '90”, liniile sale elegante reflectau influența Pavilionului Japonez de la Expoziția Columbiană Universală din 1893 de la Chicago. Lumina soarelui pătrundea în sufragerie prin geamurile sub formă de romb, iar Fuller a fost trimis odată sus fără să mai ia cina, deoarece și-a gravat inițialele cu inelul mamei pe una dintre ferestre.

Din cauza terenului restrâns al locuinței, personalul domestic locuia în pod. Înainte de a purta ochelari, Fuller se ducea la ultimul etaj pentru a vedea în depărtare – se urca în copaci din același motiv – și a fost adoptat de servitori, în special de o bucătăreasă pe nume Johanna Sullivan, care se purta cu el ca și cum ar fi fost propriul ei copil. Își făcea temele în fiecare dimineață în bucătărie, unde o privea pe Sullivan aruncând o cratiță cu apă clocotită afară „pentru a alunga duhurile rele”, iar după cină îi făcea semn prin perdeaua din salon să vină în cămară pentru a-i da ceva bun.

În pod, Fuller arunca avioane de hârtie de la fereastră și privea spre parul din jurul casei care includea grădina tatălui său și pădurea ce adăpostea „tabere de țigani” în timpul

iernii. „Drumul se arcuia imediat în ambele direcții – nu puteam vedea la distanțe mari”, își amintea Fuller mult timp după aceea. „Am început atunci, când mi s-a dat voie pentru prima dată, să merg dincolo de capătul aleii și m-am trezit că trec printr-un tunel aproape nesfârșit de copaci.”

Milton era o suburbie bogată, la 13 km de Boston, cu o populație de șapte mii de locuitori. Aerul era plin de arome delicioase de la fabrica de ciocolată Walter Baker, iar Fuller era fascinat de borcanele cu apă colorată din vitrinele farmaciilor. Fusese avertizat că orașele mai îndepărtate erau pline de specimene violente care purtau cuțite și beau whisky, dar el n-a observat nimic periculos la prima lui plimbare cu automobilul.

Fuller era mai intrigat de Boston. Când familia lua troleibuzul spre oraș, simțul său olfactiv supradezvoltat era bombardat de mirosul pasagerilor nespălați, al berii din birturi și al insulei din port unde erau incinerati caii morți. Mai plăcute erau picturile murale ale regelui Arthur de la bibliotecă – Fuller era fascinat de poveștile cu cavaleri și era atras atât de magicianul Merlin, cât și de istorioarele tatălui său despre Robin Hood, care în imaginația lui reprezenta întruchiparea integrității.

Principalele atracții ale acestor călătorii erau vizitele la birourile Howe, Fuller & Trunkett de pe State Street. Tatăl său importa piele pentru pantofi și lăzi de ceai indian, care erau căptușite cu folie de aluminiu pe care Fuller o folosea pentru a crea armuri. În 1902, părinții săi au plecat cu afaceri în America de Sud, lăsându-i pe copii în grija bunicii paterne în Cambridge, Massachusetts. Cât timp au fost plecați, Fuller a citit despre erupția Muntelui Pelée din Martinica, ceea ce i-a umplut mintea cu imagini catastrofice.

Un an mai târziu, după ce parteneriatul său de afaceri a fost dizolvat, tatăl lui Fuller a plecat în India ca agent al firmei comerciale Stein, Forbes & Co. Fuller și familia lui au mers în vizită la Chicago, la unchiul său, Rockwell King, care era căsătorit cu sora mamei sale. King era președintele unei firme care fabrica produse din fontă, precum și al Western Cold Storage Company, loc în care Fuller s-a minunat de sistemul uriaș de răcire.

Lui Fuller, căruia îi plăcea să spună că s-a născut în același an cu radioul, vizita i-a stârnit un interes de durată pentru industrie. În practică, trecutul și viitorul său erau imposibil de separat, iar el părea menit să joace un rol bine definit într-o familie cu legături generaționale cu establishmentul din New England. Tatăl său renunțase să mai urmeze studiile la Harvard, dar nu se punea problema vreunei alte universități pentru fiul său, care fusese înscris la Somerset Club – un alt loc de întâlnire tradițional pentru înalta societate – de îndată ce se născuse.

Se creaseră deja anumite așteptări, dar poziția lui socială l-a expus, de asemenea, la un alt set de valori. În vara anului 1904, rudele mamei sale au plecat în călătoria lor anuală spre est. Din cauza unei epidemii de gripă, nu au mai mers în locul lor obișnuit de vacanță din Marblehead, Massachusetts, ci au rămas pe Insula Eagle, în Maine, unde Caroline Wolcott Andrews, bunica lui, a decis să cumpere o proprietate în Golful Penobscot, ca loc foarte potrivit, aflat undeva la mijloc, pentru întâlnirile de familie. A cumpărat Insula Bear, care avea cel mai bun port, în timp ce familiile Fuller și King au achiziționat împreună Insula Compass și Insula Little Spruce Head.

În anul următor, s-au întors cu toții pentru a-și inspecta mai atent proprietățile. Au plecat din Boston cu un vapor de

seară, lăsând în urmă orașul poluat, iar Fuller s-a trezit în zori în Golful Penobscot, care a rămas pentru totdeauna idealul său de frumusețe a naturii. Din orașul Rockland, s-au îndreptat spre Insula Bear, cu o suprafață de 1,5 km pe 500 m de păduri, faleze spectaculoase și un dig natural. Capetele de săgeți, găurile săpate în pământ pe post de pivnițe și mormintele atestau istoria sa îndelungată, iar familiei îi plăcea să povestească despre cum un proprietar anterior, un mormon, a urcat într-un copac pentru a aștepta apocalipsa, doar pentru a coborî mai apoi în liniște, în momentul în care lumea nu și-a găsit sfârșitul la data prevăzută.

Odată cu începerea lucrărilor de renovare, tatăl lui Fuller planta ulmi în weekenduri, în timp ce copiii se jucau în iarba înaltă și florile roșii de Castilleja. Puteau să admire foci, să prindă homari și să culeagă stridii, iar îngrijitorul i-a învățat să lege frânghii și să navigheze. Fuller locuia într-o casă separată pe insulă cu verii săi mai mari, mai bogați și mai sportivi, MacGregor și Andy, fiii lui Rockwell King, dar prefera să-și petreacă timpul de unul singur. Treaba lui preferată era să aducă de pe Insula Dirigo corespondența, cu șalupa *Sea Bird*, ceea ce însemna un drum dus-întors de patru mile (șase kilometri).

Acest lucru a dus la prima sa invenție, pe care a descris-o mai târziu ca fiind „o pereche de rame de vâslă rabatabile”. În timp, descrierile sale s-au îmbogățit, ajungând să declare că o meduză i-a inspirat „conul de tip *tepee*, pliabil, cu pânză și spițe, care era montat ca o umbrelă întoarsă pe dos pe capătul unui stâlp scufundat în apă”. Când îl împingea de la pupa, acesta se deschidea pentru a-l împinge înainte, permițându-i să meargă cu fața către destinație. După ce a achiziționat o nouă șalupă, Fuller a renunțat la „meduza mecanică”,

ce a supraviețuit doar în relatările lui emoționante privitoare la dezvoltarea sa intelectuală.

Fuller și sora lui, Rosamond, în țărcul de copii pe care l-a construit pentru ea pe Insula Bear (1907).

Este clar că, tot în această perioadă, Fuller a purtat o discuție lungă cu unchiul său. Poate că bunica lui l-a învățat regula de aur, dar Rockwell King era de partea economistului englez Thomas Malthus, care susținea că populația în creștere duce la penurie și suferință. „Dacă vrei să supraviețuiești, să ai o familie de cinci persoane și să prosperi”, spunea King, „va trebui să o faci în detrimentul altor cinci sute de persoane. Așa că fă-o cât mai bine, mai curat și mai politicos posibil.”

În 1906, Fuller s-a vindecat la timp de apendicită pentru a vizita Insula Bear împreună cu Wolcott, întorcându-se după nașterea surorii lor mai mici, Rosamond, în septembrie. Băieții s-au jucat frumos împreună în Maine, unde au explorat insulele și s-au întrecut la aruncatul pietricelelor în apă, dar tot se mai certau când și când, ceea ce l-a silit pe tatăl lor să le dea un avertisment: „Cel care îi spune fratelui său «Nebunule» riscă să ajungă în focurile iadului”. Fuller s-a

atașat mai mult de Rosamond și, în vara următoare, i-a construit un țarc de joacă din lemn, de-a lungul obișnuitului cadru dreptunghiular.

Pe Insula Bear, Fuller a vrut să își dovedească independența și a învățat să își asculte intuiția. Într-o zi, părinții lui l-au luat cu barca pe un văr, lăsându-i pe Fuller și pe frații săi cu ceilalți adulți. Când a venit furtuna, s-a temut pentru siguranța lor și l-a convins pe unul dintre adulți să plece în căutarea lor; așa au descoperit că cei trei abia scăpaseră cu viață după ce barca se răsturnase. Fuller a considerat acest incident o dovadă a clarviziunii sale, dar începuse să capete experiență și pe apă, mai ales pe o goeletă, *Ursa Minor*, pe care își propusese cu naivitate să o numească *Cuspidor* (*Scuipătoare*).

Copilărea într-o epocă în care știința și tehnologia strămutaseră frontiera în imaginația americanilor, iar acasă a fost încântat de prima lui ocazie de a conduce o mașină. Într-o zi, când Fuller a fost trimis în camera lui la vârsta impresionabilă de 12 ani, a furat o carte de jos despre un om care a construit o casă cu colțuri rotunjite, pentru a ușura măturatul, precum și fântâni automate pentru curățenie. „Aceste două idei păreau chintesența bunului-simț în construcția de locuințe”, își amintește Fuller, „și, de îndată ce am fost eliberat din cameră, am informat familia cu privire la beneficiile pe care le ratau”.

În 1907, catastrofele care îi frământaseră imaginația – de la Muntele Pelée până la furtunile de pe Insula Bear – până la urmă s-au adevărit. Tatăl lui Fuller a suferit un atac cerebral masiv și invalidant, cauzat de o tumoare cerebrală nediagnosticată. Peste noapte, Fuller l-a văzut pe omul pe care îl asocia-se cu călătoriile și libertatea redus la o epavă – a fost nevoit să își ducă tatăl de mână, să îi citească și să îi facă vânt cu evantaiul ore întregi.

Întrucât veniturile lor au scăzut, mama sa a concediat șase dintre servitori, cu excepția Johannei Sullivan, ceea ce l-a silit pe Fuller să se ocupe de majoritatea treburilor casei, inclusiv de bățutul covoarelor și de umplerea butoaielor cu cenușă. Nu-i plăceau treburile pe care le presupunea întreținerea unei case vechi fără electricitate, iar incendiul care a distrus mare parte din localitatea învecinată, Chelsea, în primăvara anului 1908 s-a pliat de minune pe starea lui de spirit din ce în ce mai sumbră.

Familia lui și-a petrecut vara în Casa Mare, construită recent pe Insula Bear. Aceasta fusese ridicată din cherestea transportată cu goeleta pe promontoriul de sud-est, unde era susținută cu stâlpi de fier. Asemenea casei din Milton, a fost proiectată de Alexander Longfellow, care a înșesat-o cu accente japoneze și, nefiind niciodată racordată la rețeaua de electricitate, noaptea era inundată de strălucirea lumânărilor și a lămpilor cu kerosen. Wolcott și Fuller au ocupat mansarda, unde se alergau cu noaptea în cap, motiv pentru care mama lor îi plesnea deseori la fund cu peria de păr.

Fuller n-a uitat niciodată prelegerea unchiului său despre legile crunte ale supraviețuirii, iar MacGregor și Andy King i-au insuflat vărului lor mai mic o învățătură similară, în felul lor. În Casa Mare era un pick-up Victrola la care se asculta operetă și Enrico Caruso, dar, în timp ce Fuller construise un dulap special pentru a depozita discurile în poziție verticală, Andy le arunca în mare „atunci când erau puse prea des pentru gustul lui”. Lui Fuller îi plăcea să deseneze, să picteze și să sculpteze case din lemn găsit plutind pe apă, dar înclinațiile sale artistice, care au devenit tot mai importante pentru el pe măsură ce puterea tatălui său se diminua, erau respinse de mamă și luate în derâdere de verii lui.

Pentru a-l ține sub control, băieții mai mari îl băteau. Deși Fuller se făcea că nu-i pasă, uneori se prefăcea bolnav pentru a evita astfel de tratamente de „bărbătificare”, încurajate și de mama lui, care fusese deranjată de refuzul său de a-l apăra pe Wolcott de bătauși acasă. „Ea voia să mă enerveze treaba asta și să mă bat”, își amintește Fuller, „și, în cele din urmă, pentru a-i face pe plac, manifestam compasiune pentru fratele meu mai mic dacă cineva îl brutaliza, dar nu mă duceam să mă bat cu celălalt copil.”

Fuller n-a iertat-o niciodată că nu l-a protejat, iar acest lucru l-a determinat ulterior să-și evite familia, care, după cum a scris mai târziu la persoana a treia, „ar fi fără îndoială uimită de această revelație și i-ar fi greu să înțeleagă ce rol important a jucat în viața lui”. La vremea respectivă, însă, a găsit o soluție practică. Pornind de la un articol din *St. Nicholas*, o revistă lunară pentru copii, băiatul a construit o cabană din resturi de lemn și șindrilă, fapt care i-a permis să locuiască separat de ceilalți. Privind retrospectiv, adăpostul simplu a fost o versiune rudimentară a unei strategii – bazată pe mobilitate și acces la planurile de construcție – care avea să devină într-o zi esențială în cariera sa.

Evadarea era mai puțin posibilă la școală. După terminarea clasei a treia, Fuller a petrecut doi ani într-o școală publică, unde „mirosurile oribile” ale toaletelor și „cămașa de forță” a băncii sale i-au modelat opiniile atât despre instalațiile sanitare, cât și despre educație. Ulterior, s-a înscris la Academia Milton ca student la zi. În momentul accidentului vascular cerebral al tatălui său, învăța acolo de un an și toată lumea se gândea că era o treaptă spre universitatea Harvard, care fusese frecventată de patru generații în familia Fuller.

Prietenul său, Lincoln Pierce, era și el elev la zi la aceeași școală, dar viața lui Fuller acolo a fost îngrozitoare. La început, era dornic să-i impresioneze pe băieții mai mari, ceea ce l-a determinat să își trădeze valorile, așa cum avea să spună mai târziu. Când directorul a demisionat, Fuller s-a alăturat „unei manifestații de bucurie în tot orașul”, deși nu știa nimic despre acel om: „Am urlat, am dansat și am alergat împreună cu ceilalți”.

Mottoul Academiei Milton, bazat pe o poezie semnată de George Herbert, scriitor britanic din secolul al XVII-lea, era „Îndrăznește să fii sincer”, pe care Fuller l-a reformulat după cum urmează: „Îndrăznește să spui adevărul așa cum îl vezi tu și vei avea necazuri”. Din cauza ciudățeniei sale înnăscute, a devenit o țintă pentru ceilalți elevi, care născociau tot felul de metode de a face zgomote în clasă care să vină din direcția lui. Fără să-și ridice privirea, profesorul spunea de obicei: „O bilă neagră pentru Fuller”. Pentru fiecare abatere, Fuller primea pedepse de câte 15 minute.

Fiind „antifavoritul” școlii, lui Fuller i s-a spus în repetate rânduri că nu era foarte inteligent, ceea ce i-a insuflat dorința de a le dovedi celorlalți că se înșală – totodată, i-a permis să treacă cu vederea propriile privilegii considerabile. Meditând la celebrele versuri ale poetului scoțian Robert Burns despre cum ne percepem pe noi înșine așa cum ne percep ceilalți, a ajuns la o concluzie neplăcută: „Am presupus că eram un ciudat, și gata”.

Fuller și-a creat o reputație de răzvrătit. După ce a dedicat săptămâni întregi fracțiilor, profesoara lui i-a informat pe elevi: „Acum vă voi învăța o metodă mai bună. Poartă denumirea de zecimală”. Fuller nu înțelegea de ce nu menționase metoda respectivă de prima dată și nu-i era clar cum se putea ca

fracțiile repetate să dispară așa „pe fereastră și peste dealuri”. Altă dată, profesoara a desenat un punct și o linie pe tablă, a explicat că ambele sunt imaginare, dar apoi a afirmat că un cub este real. Decis că lucrul acesta părea o prostie, Fuller a întrebat: „Ce vârstă are?”. A continuat apoi cu întrebări despre cât de greu sau cât de fierbinte era, iar când profesoara s-a enervat, Fuller n-a mai spus nimic. „Mi se părea foarte drăguță și atrăgătoare”, și-a amintit Fuller, „și dacă așa voia ea să se joace, mă jucam și eu la fel.”

La 14 ani, a văzut pentru prima dată un avion, lucru care i-a lăsat cea mai puternică impresie dintre toate descoperirile sale în materie de tehnologie, iar în primăvara anului 1910 a folosit aparatul foto al tatălui său pentru a fotografia cometa Halley. Mai târziu, în același an, a câștigat o cursă de alergare, ceea ce i-a dat „o mare încredere”, însă cea mai liniștită perioadă a copilăriei sale era pe sfârșite. Bunica Andrews murise în martie, împărțind proprietatea, Insula Bear, între nepoții ei, iar tatăl lui Fuller își pierdea atât mințile, cât și vederea. În ultimii doi ani, nu comunicase practic deloc, iar o rudă venită în vizită și-l amintea clar „pe patul de moarte, țipând”.

Caroline era copleșită de problemele pe care le avea cu îngrijirea soțului ei, așa că, atunci când au plecat pe timpul verii, l-au lăsat sub supravegherea doctorului Pierce, vecinul de alături. Pe 12 iulie 1910, în timp ce restul familiei se afla pe Insula Bear, tatăl lui Fuller a murit de „apoplexie”. Avea 49 de ani. Era ziua de naștere a lui Fuller, care împlinise 15 ani, și era devastat de faptul că nu reușise să-și ia rămas-bun de la tatăl său, de la care se aștepta să preia rolul de cap al familiei.

Tragedia a coincis cu un eveniment aparent minor. Îngrijitorul proprietății de pe Insula Bear, care plecase pentru a deveni predicator, a fost înlocuit de Jim Hardie, un imigrant

scoțian care vâslise cu barca până acolo pentru a solicita postul. Hardie avea o înfățișare înfricoșătoare – ochii îi erau injectați din cauza anilor petrecuți pe mare –, dar era un om remarcabil și discret, care și-a lăsat amprenta asupra tuturor, în special asupra lui Fuller.

La început, relația lor a constat într-o competiție amicală pentru a beneficia de aprobarea lui Caroline. Fuller era de părere că Hardie, care lucra în aer liber în vestă și cravată, avea „o intuiție și o logică extraordinare și neobișnuite, precum și o voință și o forță musculară uriașe pentru a duce lucrurile la bun sfârșit”. Hardie învățase singur să citească, din ziare, și, la fel ca Johanna Sullivan, a devenit în cele din urmă un părinte surogat pentru Fuller, deși era cu doar 11 ani mai mare.

Departa de insulă, viața își urma cursul. Sora lui Leslie își făcuse recent intrarea în înalta societate – Fuller studia cu interes mașinile iubiților ei –, iar el fusese confirmat la o biserică episcopală din Boston în 1911. În vara următoare, i-a surprins pe toți când a plecat singur spre Insula Bear, unde alături de Hardie s-au folosit de cai și boi pentru a pietrua un drum și au lucrat la un teren de tenis din lut.

Fuller se bucura să își canalizeze frustrările în muncă și, mai târziu, a descris insula ca pe izvorul educației sale, subliniind lecțiile pe care le-a învățat despre conservarea resurselor și despre „sisteme de tensiune precum plasele mari de pescuit, traulele, barajele, dragele, recipientele pentru homari și capcanele”. Așa a început interesul lui pentru modelarea mediului cu ajutorul uneltelor, precum și experiența formativă a tinereții sale, iar după ce a crescut, i-a imitat pe marinarii locali care se adresau copiilor cu „dragule” sau „dragă”.

Independența sa tot mai mare a fost exprimată și în moduri mai puțin constructive. Deși tatăl său lăsase o moștenire

de aproximativ 150.000 de dolari, sau echivalentul din ziua de azi a câteva milioane de dolari, Caroline administra banii cu mare rigurozitate. Deoarece Fuller nu avea alocație, el își deconta cheltuielile cu banii mamei: „Îi falsificam numele, ascundeam facturi, o înșelam în toate modurile posibile”. Ea deplângea comportamentul lui – Rosamond își amintea că „tremura” în camera alăturată în timp ce mama lor îl certa pentru cheltuielile lui – și le-a cerut soților prietenelor ei să îi țină morală, ceea ce nu făcea decât să-l determine pe tânăr să fie și mai conștient de absența propriului tată.

La Academia Milton, și-a menținut lipsa de popularitate în rândul cadrelor didactice, cu excepția profesorului de biologie, William Lusk Webster Field, și a lui Homer LeSourd, un profesor de fizică ce considera că Fuller avea talent pentru cifre. LeSourd îl medita la matematică în timpul frecventelor sale pedepse școlare, iar Fuller s-a bucurat să participe la o conferință susținută de Starling Burgess, un absolvent al școlii Milton, designer de iahturi și aviator, care a prezentat diapozitive ale biplanului său, *Flying Fish*.

Căpătând mai multă încredere în el, Fuller a început să cânte în cor – visase întotdeauna să devină „cântăreț și dansator” – și să caute modalități de a-și dovedi abilitățile sportive. Era chipeș, dar sensibil în privința înălțimii sale, care nu avea să depășească niciodată 1,62 metri. Drept urmare, prețuia amintirea unor reușite fizice modeste, inclusiv momentul în care și-a impresionat colegii de clasă vâslind cu un caiac pe râul Charles până în Boston.

Deși părea puțin probabil, a reușit să intre în echipa de fotbal ca elev de clasă superioară, dar îi era rușine de casca matlasată ieftină pe care i-o cumpăraseră mama lui. În ultimul an de liceu, Fuller a jucat ca fundaș fără ochelari, deși nu

vedea aproape nimic dacă nu-i purta. Bazându-se pe viteză, a îndreptat cu succes pasele spre contururile coechipierilor săi, dar și-a fracturat un genunchi în ultimul meci al sezonului.

Mai târziu a povestit că a primit note bune repetând tot ce voiau profesorii, dar, în realitate, avea rezultate mediocre. La examenele din primul an, a obținut un B la fizică, un B- la geometrie plană și un E la latină, la care a rămas corigent. Următoarea tranșă a fost și mai proastă, obținând un C+ la geografie și istorie elementară, un C- la engleză, un D+ la germană, un D la geometrie în spațiu, un D- la franceză și un alt E la latină*.

În ciuda acestor rezultate mediocre, Fuller a fost admis la Harvard în 1913, iar rudele sale au fost de acord să pună bani deoparte pentru a-i plăti taxele de școlarizare. În vara aceea, a semnat în cartea de oaspeți a familiei de pe Insula Bear – în care experimentase cu diverse semnături, nefiind sigur dacă să includă sau nu al doilea prenume, „prea pretențios și prea greoi” – ca „Richard B. Fuller”, renunțând pentru prima dată la Jr.

În toamnă, când s-a îndreptat spre Cambridge, Fuller știa că pătrunde într-o lume în care nu va putea fugi de trecut, dar i se părea și o șansă de a se elibera de toate forțele opresive – profesori, colegi și propria familie – care îi provocaseră atâta durere. Spre sfârșitul vieții, Fuller s-a asemuit cu un geniu cu care se compara constant, dar a ținut să marcheze o deosebire esențială. „Cred că Einstein a fost norocos în sensul că, probabil, nu și-a pierdut niciodată copilăria”, a reflectat Fuller. „Mie mi-a fost răpită temporar.”

*
**

* În Statele Unite, sistemul de notare cuprinde litere de la A la F. (n. trad.)

În ceea ce s-a dovedit a fi primul său semestru dificil la Harvard, Fuller se gândea adesea la istoricul familiei și se consola cu ideea că și anii de facultate ai tatălui său fuseseră la fel de neconvenționali. Richard Buckminster Fuller Sr. a abandonat studiile în primul an pentru a se duce în minele de argint din Chihuahua, Mexic, unde s-a îmbolnăvit de tifos. Ulterior, a lucrat pentru firma comercială Howe & Goodwin din Boston și New York, scriind într-un raport al absolvenților că nu a deținut „nicio funcție profitabilă sau onorabilă demnă de menționat”.

De fapt, Dick Fuller s-a descurcat bine în afaceri și a curtat-o cu succes pe Caroline Andrews. Scrisorile lor lăsau să se întrevadă o afecțiune reală – el îi spunea Sandy, ea îi spunea Dicky –, dar averea familiei ei a fost, de asemenea, un factor important. Printre strămoșii mamei, din partea familiei Wolcott, se numărau un semnatar al Declarației de Independență și mai mulți guvernatori din Connecticut. O altă ramură s-a îndreptat spre Ohio, unde mama ei s-a căsătorit cu un absolvent bogat al Universității Yale pe nume Martin Andrews. De acolo s-au mutat la Chicago, unde s-a născut Caroline, în 1867.

Fiul lui Dick și al lui Caroline a auzit multe dintre aceste povești în copilărie, dar familiile întreprinzătoare Wolcott și Andrews i-au stârnit rareori imaginația. El era mult mai interesat de familia tatălui său – mai târziu a plătit genealogi pentru a-i urmări descendența de 18 generații până în Anglia – și s-a concentrat, în mod firesc, asupra coloniștilor „iubitori de libertate și neînfricați” care au emigrat în America, viața lor fiind plină de semne și avertismente cu privire la provocările care îi așteptau.

Pentru el, istoria lor a început odată cu Thomas Fuller, care a navigat în 1638 de pe Insula Wight spre colonia Massachusetts Bay. O predică din Cambridge l-a determinat să se convertească la puritanism, deși o altă tradiție familială a pus decizia sa de a se stabili ca fierar în ceea ce avea să devină Middleton, Massachusetts, pe seama „ochilor negri ai unei așa-zise domnișoare Richardson”, care, de fapt, nu a fost una dintre cele trei femei cu care s-a căsătorit mai târziu. A fost consilier local și a servit în miliția locală, iar aproape de sfârșitul vieții, el și fiul său s-au numărat printre acuzatorii din procesul vrăjitoarelor din Salem.

După două generații liniștite, un element mai activ a revenit prin reverendul Timothy Fuller, absolvent al Universității Harvard, a cărui soție, Sarah Williams, era o femeie educată ce descindea din familia Buckminster. A fost destituit de parohia lui din cauza scepticismului față de Revoluția Americană, dar a reprezentat orașul la Convenția Constituțională din Massachusetts, unde opoziția sa față de Clauza sclavilor fugari l-a determinat să se opună ratificării. După ce și-a mutat forțat familia la o fermă din New Hampshire, a murit în sărăcie la vârsta de 60 de ani.

Acest fapt a marcat sfârșitul oricărei averi moștenite în rândul familiei Fuller, ceea ce a influențat profund viața fiului său cel mare, Timothy Jr. La Harvard, acesta a fost unul dintre primii membri ai prestigiosului Club Hasty Pudding și se presupune că a decăzut pe locul doi în clasă pentru că a participat la „o revoltă a studenților”, care au obiectat față de regulile care prevedeau ca aceștia să primească binecuvântarea la mesă și să stea într-o „poziție dreaptă și decentă”. În timp ce lucra ca profesor pentru a-și plăti facultatea de drept, a devenit cunoscut pentru faptul că flirta cu elevele sale, ceea ce o

supăra pe soția lui, Margaret Crane, cu care s-a căsătorit în 1809.

Talentul de orator al lui Timothy l-a propulsat în Camera Reprezentanților a Statelor Unite, dar era „prea indolent sau prea puțin întreprinzător” pentru a avea succes în politică, iar neputința de a obține un post diplomatic l-a determinat să se mute la o fermă din Groton, Massachusetts. Prin strămutarea bruscă a familiei, repeta acțiunile tatălui său, iar mai apoi a alternat munca la câmp cu scrierea unei istorii neterminate a Americii înainte de a muri de holeră la 57 de ani.

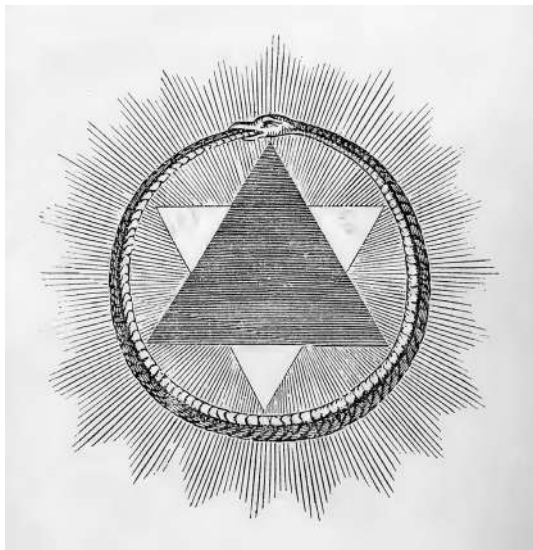
Impactul său cel mai semnificativ s-a produs prin intermediul a doi dintre copiii săi. Unul dintre ei a fost Arthur Buckminster Fuller, care a devenit preot unitarian după ce a absolvit la Harvard. Cea de-a doua soție, Emma Lucilla Reeves, i-a dăruit doi fii, printre care Richard Buckminster Fuller, care s-a născut în 1861. Arthur a fost un aboliționist înfocat și, în ciuda stării proaste de sănătate, a fost numit capelan al Infanteriei a 16-a de voluntari din Massachusetts în timpul Războiului Civil.

Pe 11 decembrie 1862, Arthur s-a oferit voluntar pentru a traversa râul Rappahannock în bătălia de la Fredericksburg, Virginia. La cinci minute după ce a intrat în luptă, a fost ucis de gloanțele care l-au nimerit în piept și în șold, iar în măcelul care a urmat, corpul său a fost înjunghiat cu baioneta și jefuit. Buckminster, nepotul lui Arthur, cel care i-a moștenit sabia, a avut deseori motive să mediteze la ultimele sale cuvinte: „Trebuie să fac ceva pentru țara mea. Dar ce anume?”.

Cel mai de seamă membru al familiei Fuller a fost însă sora mai mare a lui Arthur, pe care scriitoarea Susan Sontag avea să o descrie mai târziu ca fiind „prima femeie de litere

americană importantă”. Margaret Fuller s-a născut în 1810 și, fiind cel mai mare copil al lui Timothy Jr., a devenit depozitara tuturor speranțelor lui. A învățat-o latina de la vârsta de șase ani, cerându-i o acuratețe constantă în gândire și vorbire, iar ea a fost lăudată ca fiind un „copil minunat”, care putea vorbi îndelung despre matematică.

Margaret a plătit prețul precocității sale la școală, unde simțea că niciunul dintre profesori nu se obosea să îi pună întrebări importante despre viață. O prietenă credea că suferea de „miopie, comportamente ciudate, tendințe extravagante în gândire și un stil pedant de a vorbi” și era adesea ridiculizată. Încă de la o vârstă fragedă, fata se simțea împărțită între dragostea pentru tatăl ei și împotrivirea față de autoritatea acestuia, care o privase de „o copilărie normală”.

Frontispiciul alegoric al cărții *Woman in the Nineteenth Century* (*Femeia în secolul al XIX-lea*) (1845), de Margaret Fuller.

Toate acestea au atins punctul culminant în 1831, de Ziua Recunoștinței, când tatăl era pe cale să mute familia la Groton. După slujbă, Margaret a rătăcit singură până când a ajuns la un iaz din pădure. „Și, chiar atunci, a trecut prin mintea mea o rază din adevăratul ei soare, din sfera ei natală, care nu m-a mai părăsit niciodată de atunci”, avea să scrie Margaret. „Mi-am amintit cum, copil fiind, m-am oprit într-o zi pe scări și m-am întrebat: cum am ajuns aici? Cum se face că par a fi această Margaret Fuller?” Toate suferințele ei, a concluzionat ea, proveneau din iluzia că sinele era real.

Ea s-a hotărât să onoreze dorințele tatălui ei și, după moartea acestuia, în 1835, a scris în Biblia familiei: „Noi vom merge la el, dar el nu se poate întoarce la noi”. Pentru a câștiga bani, a lucrat în Boston pentru educatorul Amos Bronson Alcott, a cărui fiică, Louisa May, avea să scrie romanul *Little Women (Micuțele doamne*)*. În 1839, Margaret și-a inaugurat faimoasele „conversații” pentru femei în librăria din Boston a lui Elizabeth Peabody, o susținătoare a experimentului socialist de la Brook Farm. Una dintre ascultătoarele sale își amintea: „Am simțit că mi s-a dezvăluit întreaga bogăție a universului”.

Margaret Fuller a devenit cunoscută drept cea mai mare cititoare din New England și a avut o prietenie tumultuoasă cu poetul și eseistul Ralph Waldo Emerson, căruia i-a spus: „Acum cunosc toți oamenii care merită să fie cunoscuți în America și nu găsesc niciun intelect comparabil cu al meu”. Emerson a fost „uluit și dezgustat”, dar a recunoscut că ea era cea mai pricepută la arta conversației din toată țara. Nathaniel Hawthorne, în schimb, a fost mai reținut: „A fost o glumă

* O ediție recentă este cea apărută la Editura Corint, București, 2020. (n. red.)